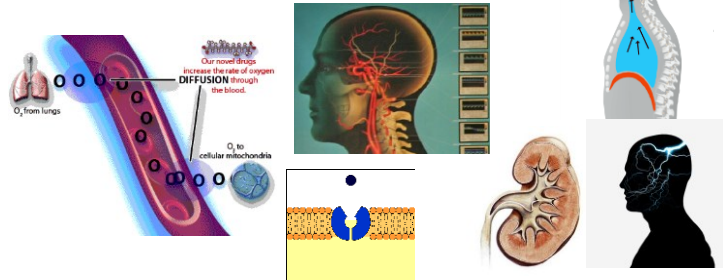

1

Transzportfolyamatok

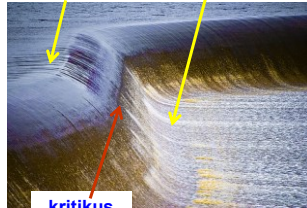
- **térfogattranszport** (áramlás) – Hagen–Poiseuille-törvény
- (elektromos) **töltéstranszport** (elektr. áram) – Ohm-törvény
- **anyagtranszport** (diffúzió) – Fick 1. törvénye
- **hőtranszport** (hővezetés) – Fourier-törvény
- összefoglalás, általánosítás – Onsager egyenlet

3

lamináris
áramlás

turbulens
áramlás

**kritikus
sebesség**
(lásd később)

A továbbiakban csak:

- lamináris áramlással,
- inkompresszibilis folyadékokkal, ill. gázokkal

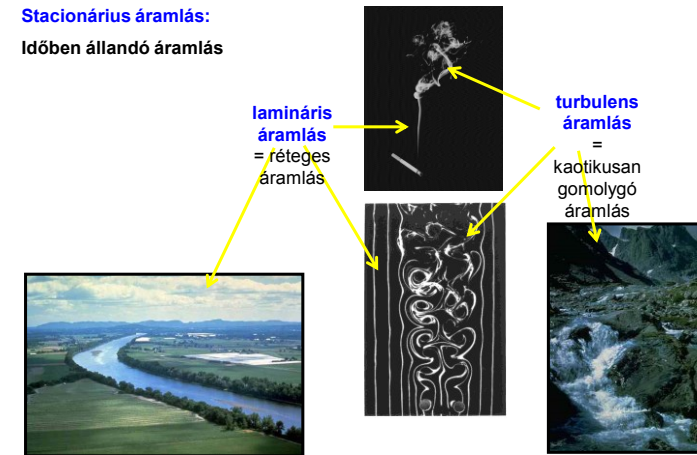
foglalkozunk.

2

Térfogattranszport (áramlás) csövekben - alapfogalmak

Stacionárius áramlás:

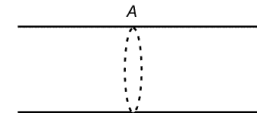
Időben állandó áramlás

4

térfogati áramerősség (I_V): $I_V = \frac{\Delta V}{\Delta t}$ (m³/s, l/perc,...)

térfogati áramsűrűség (J_V): $J_V = \frac{\Delta V}{A \cdot \Delta t}$ (m/s)

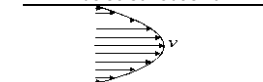

$$I = A \cdot \bar{v} \quad J = \bar{v}$$

ideális folyadék
= belső súrlódás mentes

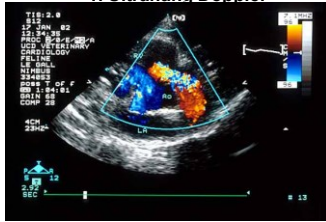
reális folyadék
= belső súrlódás van

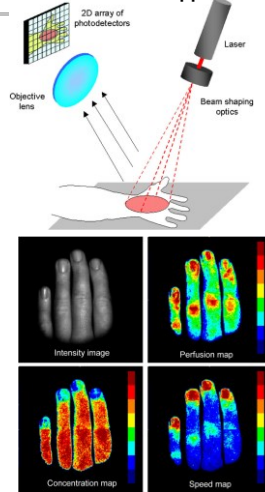
5

Véráramlás térfigati áramerősségének mérése:

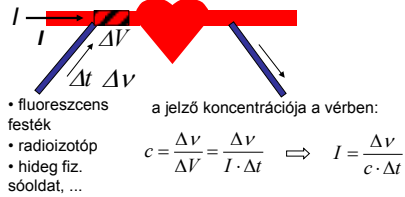
1. Ultrahang Doppler

2. Lézer Doppler

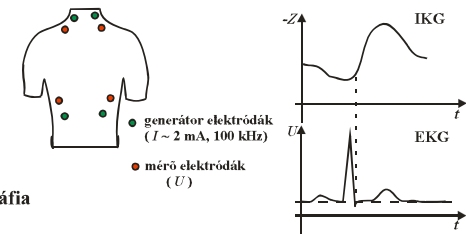
3. Dilúciós módszerek

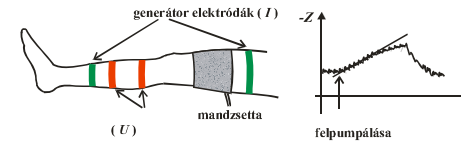
6

4. Impedancia módszerek

Impedancia kardiográfia

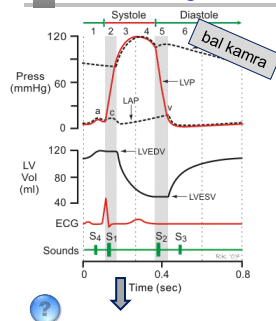

(Impedancia) pletizmográfia

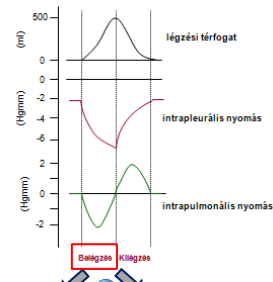
7

Példa: térfigati áramerősség az aortában és a légszőben

$$\bar{I}_V = \frac{\Delta V}{\Delta t} =$$

$$\bar{V} =$$

egy levegővétélben

$$\bar{I}_V = \frac{\Delta V}{\Delta t} =$$

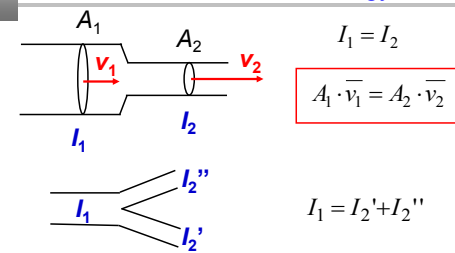
$$\bar{V} =$$

egy percre

$$\bar{I}_V = \frac{\Delta V}{\Delta t} =$$

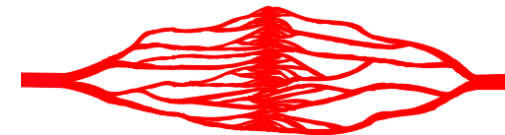
8

Kontinuitási egyenlet

Feltételek:

- lamináris
- inkompresszibilis folyadék
- merev cső vagy stacionárius áramlás

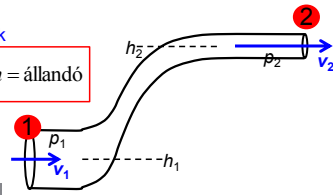
ér	aorta	artériák	arteriolák	kapillárisok	venulák	vénák	Venae cavae
A (cm ²)	4,5	20	400	4500	4000	40	18
v (cm/s)	23	5	0,25	0,022	0,025	2,5	6

9

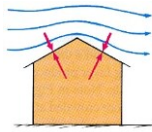
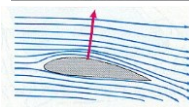
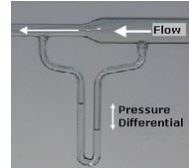
Bernoulli törvénye

További feltétel:
• ideális folyadék

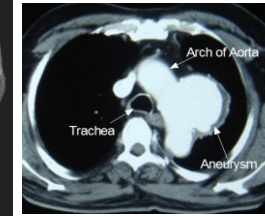
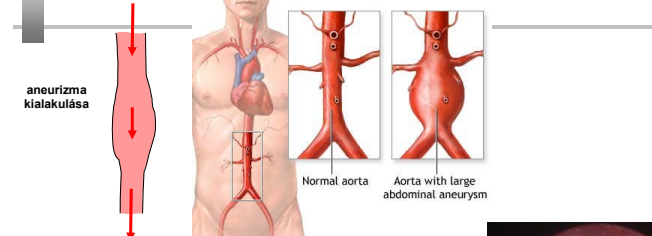
$$p + \frac{1}{2} \rho \cdot v^2 + \rho \cdot g \cdot h = \text{állandó}$$

Daniel Bernoulli
1700-1782
matematikus
fizikus
anatómus

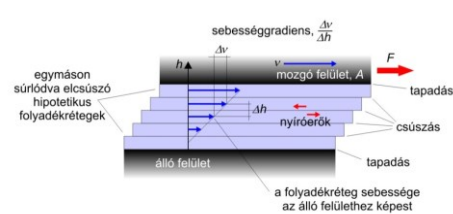

10

11

Reális folyadékok – belső súrlódás, viszkozitás

Newton-féle
súrlódási törvény:

$$F = \eta \cdot A \cdot \frac{\Delta v}{\Delta h}$$

sebességésés
(sebességgradiens)

viszkozitás (belső
súrlódási együttható)
[η] = Pa·s

$$[\sigma_{nyíró} = \eta \cdot g_{sebesség}]$$

12

Rotációs viszkoziméter:

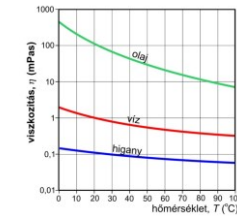

Hőmérséklet hatása
folyadékok viszkozitására:
(részecskék között kölcsönhatások)

$$\eta \sim T \cdot e^{\frac{\Delta E}{RT}}$$

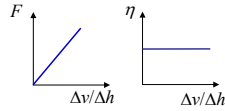
anyag	η (mPa·s) 20 °C
levegő	(101 kPa) 0,019
víz	1
etanol	1,2
vér (37 °C)	2-8
glicerin	1490
méz	2000-14000

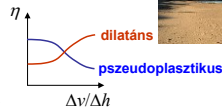
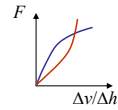
13

Folyadékok típusai

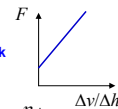
newtoni

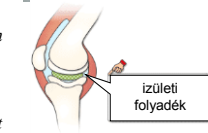
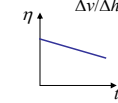
nem newtoni

Bingham-folyadék

tixotrópia

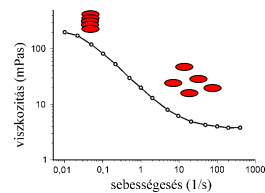
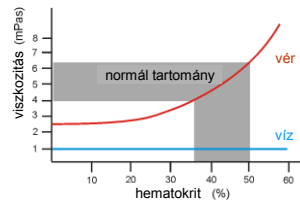

15

A vér viszkozitása

A vér viszkozitása:

- fiziológias áramlási viszonyoknál és testhőmérsékleten durván 2-10 mPa·s
- erősen függ a vörösvértestek koncentrációjától
- pseudoplasztikus
- függ az ér átmérőjétől, kisebb erekben a viszkozitás kisebb

14

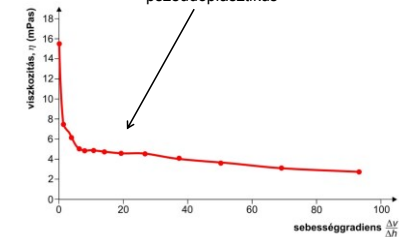
A nyál viszkozitása

A nyál viszkozitása szerepet játszik:

- fogak öntisztulásában
- zománc kopásában
- remineralizációban
- nyelésben
- beszédben

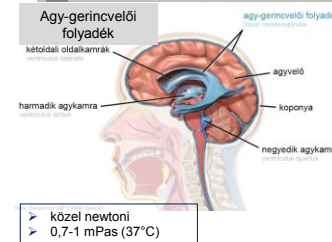
A nyál viszkozitása:

- durván 2-16 mPa·s
- erősen függ a mucinkoncentrációtól
- pseudoplasztikus

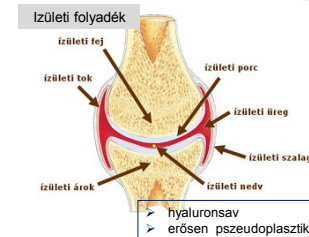

16

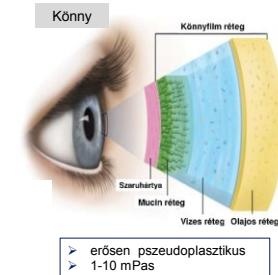
Egyéb testnedvek viszkozitása

➢ közel newtoni
➢ 0,7-1 mPa·s (37°C)

➢ hyaluronsav
➢ erősen pseudoplasztikus

➢ erősen pseudoplasztikus
➢ 1-10 mPa·s

17

Kritikus sebesség

lamináris
áramlás az
uralkodó

turbulens
áramlás az
uralkodó

$$v_{krit} = Re \cdot \frac{\eta}{\rho \cdot r}$$

Reynolds-szám
(sima falú csőre: $Re = 1160$)

Osborne Reynolds
1842-1912
mérnök, fizikus

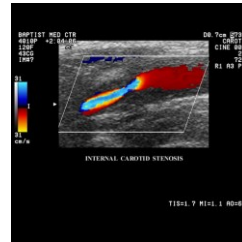
A véráramlás lamináris vagy turbulens?

- aorta?

- kisebb erek?

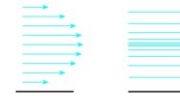
- érszűkület?

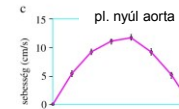
18

A belső súrlódás néhány következménye

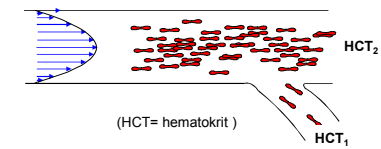
parabolikus sebességprofil

+ Bernoulli-törvény →

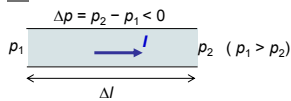
plazma „lefölözés”

$$HCT_1 < HCT_2$$

19

Hagen–Poiseuille-törvény

G. H. L. Hagen
1797-1884
mérnök

J. L. M. Poiseuille
1799-1869
fiziológus

Feltételek:

- inkompresszibilis folyadék
- lamináris áramlás
- stacionárius áramlás
- newtoni folyadék

$$\frac{\Delta V}{\Delta t} = -\frac{\pi}{8} \frac{1}{\eta} R^4 \frac{\Delta p}{\Delta l}$$

viszkozitás

nyomáscsökkenés
(≈nyomásgradiens)

Alternatív alak:

$$J_V = \frac{\Delta V}{A \cdot \Delta t} = -\frac{R^2}{8\eta} \frac{\Delta p}{\Delta l}$$

térfogati áram-
sűrűség

A H–P-törvény alkalmazása 1: légzés

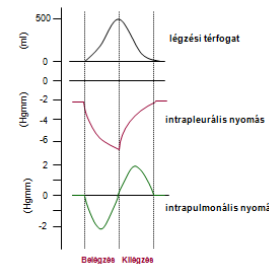
Alkalmazható a törvény?

- inkompresszibilis?
- lamináris?
- stacionárius?
- newtoni?

Jó közelítéssel
alkalmazható a törvény!

Áramerősség szabályozása a H–P-törvény ($\frac{\Delta V}{\Delta t} = -\frac{\pi}{8} \frac{1}{\eta} R^4 \frac{\Delta p}{\Delta l}$) alapján:

1. nyomás (Δp)

- Az intrapulmonális nyomás (Δp) maximális értéke ciklusonként változtatható: 0,1 kPa – 0,5 kPa
- Az intrapulmonális nyomás egy percére számolt átlagértéke ($\Delta \bar{p}$) a légzés frekvenciájával (12–40 1/min) is változtatható.

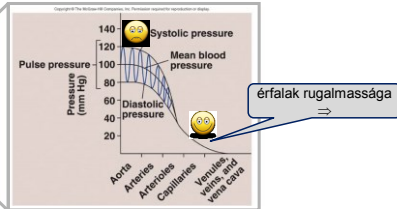
2. sugár (R^4)

1 Hgmm = 0,133 kPa

A H-P-törvény alkalmazása 2: vérkeringés

Alkalmazható a törvény?

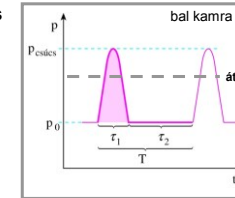
- inkompresszibilis folyadék?
- lamináris áramlás?
- stacionárius áramlás?
- newtoni folyadék?

Végeredmény: Még alkalmazható, de korrekcióval!

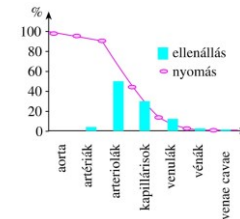
- Áramerősség szabályozása a H-P-törvény ($\frac{\Delta V}{\Delta t} = -\frac{\pi}{8} \frac{1}{\eta} R^4 \frac{\Delta p}{\Delta l}$) alapján:

1. nyomás

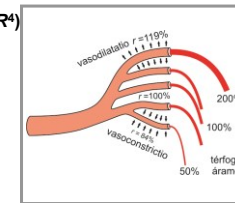

- $p_{csúcs}$ nem változtatható.
- Az átlagnyomás azonban a pulzusszám révén változtatható

A nagyvérkő ellenállás és nyomásvizonyok:

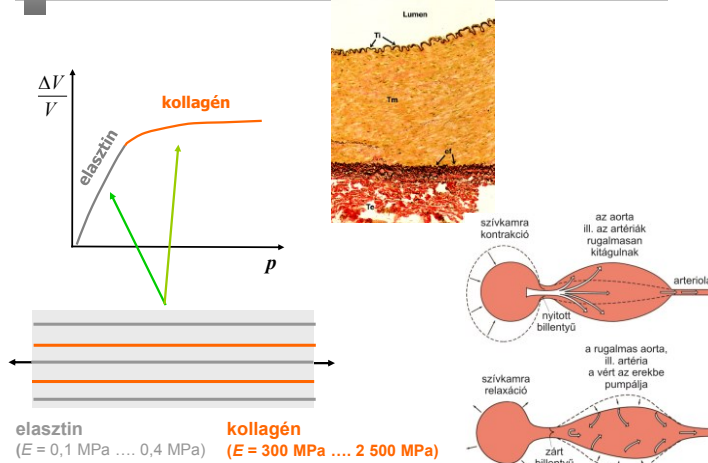

2. sugár (R^4)

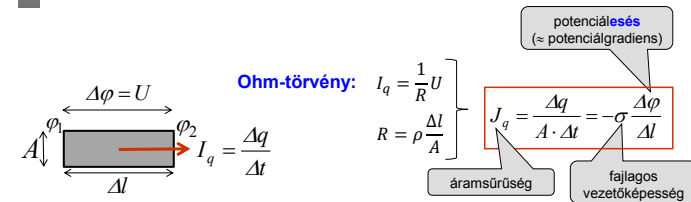

Az érfalak rugalmassága

(Csak nemstacionárius áramlásnál fontos!)

Elektromos töltéstranszport

Analógia a térfogat- és a töltéstranszport között:

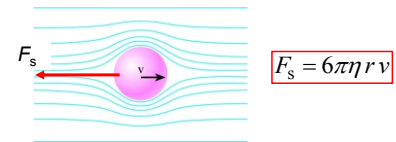
$$J_v = \frac{\Delta V}{A \cdot \Delta t} = -\frac{R^2}{8\eta} \frac{\Delta p}{\Delta l} \quad J_q = \frac{\Delta q}{A \cdot \Delta t} = -\sigma \frac{\Delta \phi}{\Delta l}$$

Összefoglalás

	Mi áramlik?	Erőssége?	Mi hajtja az áramlást?	Összefüggés?
töltés-transzport	q	$J_q = \frac{\Delta q}{A \cdot \Delta t}$	φ	$-\frac{\Delta \varphi}{\Delta l}$ $J_q = -\sigma \frac{\Delta \varphi}{\Delta l}$
térfogat-transzport	V	$J_V = \frac{\Delta V}{A \cdot \Delta t}$	p	$-\frac{\Delta p}{\Delta l}$ $J_V = -\frac{R^2}{8\eta} \frac{\Delta p}{\Delta l}$

Stokes-törvény

Kis sebességeknél:

G. G. Stokes
1819-1903
matematikus
fizikus

Állandó sebességű mozgáshoz: $F_{\text{mozgató}} = F_s$ A részecske **mozgékonyága** (u): $u = \frac{v}{F_{\text{mozgató}}}$

$$\Rightarrow u = \frac{1}{6\pi\eta r} \quad \Rightarrow \text{lásd diffúzió}$$